

Lehekülgi mäluraamatust

Koolis Allika tänava nurgal

Maja seisis ühtesulanuna oma ümbrusega Tallinnas Allika ja Tatari tänava nurgal. Ja seisab kindlasti veelgi nende paljude inimeste mälestustes, kellel oli õnn selles huvitavas ja lapsesõbralikus majas õppida. Ehitatuna Eesti Vabariigi algusaastail 6-klassilise algkooli tarbeks, jätkus seal koolielu kuni 1966. aasta sügiseni, kui valmis uus koolihoone Liivalaia tänavas (praegu asub seal Liivalaia gümnaasium). Vana koolimaja kasutati edaspidi mitmesuguste haridusasutuste majutamiseks, suviti leidsid seal ulualust Tallinna komandeeritud kursuselased või mitmesugustel pidustustel esinevad isetegevuslased. Vana koolimaja eksisteerimine lõppes, kui ta jäi ehitustegevusele jalgu.

Algselt oli maja Tatari t. 17 määratud Tallinna XIV algkoolile. Kool oli algusest peale mõeldud tütarlastele ja jätkas tööd sellisena ka aastail 1944–1954, sellest sügisest muudeti kõik koolid segakoolideks, nii nägi ka see maja oma seinte vahel poeglapsi. Muidugi toimus nüüd töö kahes vahetuses, sest koolis oli ju vaid kuus klassiruumi.

Olin selle kooli õpilane aastail 1932–1936. Koolimaja oli turvaliselt mõjuv puuhoone, Allika tänava poolt osaliselt planguga piiratud. Selles plangus oli värav. Õpilased sisenesid koolihoonesse hoovi kaudu. Keldriruumis oli kooli riidehoid. Seal olid igale klassile oma nagid ja igal õpilasel oma kindel number.

Majas oli ka majahoidja korter, majahoidja naine töötas praeguses mõistes “koolitädina”. Kooli suures saalis toimusid hommikupalvused, aktused, seal jalutati ja mängiti vahetundide ajal ning joodi suurel vahetunnil teed. Suure saali tagumisest nurgast viis paariastmeline trepp väikesesse saali. Väikeses saalis toimusid laulmis- ja võimlemistunnid. Sügiseti ja kevaditi olid võimlemistunnid ilusate ilmadega muidugi kooli õuel, mis koosnes kahest osast. Paremal hoovis mängiti rahvastepalli ja muid mängu nii võimlemistundides kui ka vahetundides. Vasakul oli aed muru, puude, viljapuude ja põõsastega, mille vahel olid kruusateed ja kus leidis pinke istumiseks. See oli romantiline nurgake neile, kes tahtsid eemal olla tavalisest vahetunnikärast.

Tegu oli munitsipaalhoonega, linna majaga, sestap vastutas selle korrashoiu eest koolijuhataja, kellel oli majas ametikorter. Linnamajades elasid tingimata majahoidja ja vahel isegi mõned teenijad-koristajad.

Väikese saali ukse juurest algas trepiosa, mis viis järgmisele mademele, kus asus väga tähtis atribuut — koolikell. See oli suure tilaga tõeline koolikell, mida koolitädi helistas. Koolikella juurest läks trepp üles teisele korrusele. Seal asusid klassiruumid. Neid oli kaks paremal pool ja neli vasakul. Paremal, kohe trepi kõrval oli kõige sagedamini I klass. Sealt järgmine uks viis õpetajate tuppa, kolmas uks õppevahendite ruumi, kus toimus ka iga-aastane kooliarsti vastuvõtt. Rõugetepanekut toimetati küll suures saalis.

Ruumid olid järjestikku, nii et tagumisse klassi pääses eesmise klassiruumi kaudu. Kui siis juhtus seal tundi andma eriti tugeva häälega õpetaja, oli tema jutt kuulda ka tagumisse klassi.

Kütmise eest hoolitses majahoidja. Kui õpilased kooli jõudsid, olid ruumid köetud. Talveks jäeti kleepimata need aknad, mida kasutati ruumide õhustamiseks. Akende kleepimine võeti ette sügise vaheaja, nn. kliistripühade ajal. Tavaliselt kestsid need 2–3 päeva.

Vahetundide ajal pidid õpilased klassiruumidest lahkuma. Kui ilmastik ei lubanud vahetunni ajal õue minna, siis oli mängimiseks ja jalutamiseks ette nähtud suur saal. Sageli mängiti seal ringmänge, millest ka õpetajad osa võtsid.

Suur vahetund oli aga söögivahetund. Sooja sööki õpilastele ei antud, küll aga teed. Kruus teed maksis kaks senti. Teeraha maksti ette. Raha vastu andis klassijuhataja teetšeki, kooli pitsatiga varustatud halli papitüki. Suureks vahetunniks olid saali paigutatud muidu seina ääres seisnud laud ja pikad pingid. Laual oli suur trummel ja pruunid plekist kruusid. Koolitädi seisis laua juures, võttis teetšeki ja valas kruusi sooja teed. Tee juurde söödi kodust kaasa võetud võileibu. Kellel võileibu kaasas ei olnud või kes tahtis maiustada, kasutas saianaise abi. Nimelt ilmus saianaine suure korviga just suureks vahetunniks kohale ning pani oma kauba lauale välja. Seal oli siis magussaiu, pumpernikleid ja muud säärast suupoolist. Vastlapäeva aegu ei puudunud kunagi vastlakuklid. Kui aga lastel tuli kommiisu, lipati tillukesse poodi, mis asus koolimajast eemal Allika tänavas ühes väikeses majas. Neid käike püüti enam-vähem salaja teha, sest niisugustele poeskäimistele ei vaadatud sugugi hea pilguga.

Igale koolile annavad oma kordumatu näo õpetajad. Minuaegsed õpetajad olid enamikus õppinud Tallinna Õpetajate Seminaris, mis tollal Vene tänavas oli. Sealt saadud haridus oli küllalt põhjalik. Lõpetanud suutsid anda peaaegu kõiki õppeaineid algkooli ulatuses. Selleaegsed õpetajad valdasid ka vene keelt. Kui taheti, et õpilased räägitavast aru ei saaks, räägiti vene keeles. Ei peetud millegipärast otstarbekaks klassiõpetaja süsteemi, juba I klassist alates tuli tegemist teha mitme õpetajaga. Nii õpetas proua Nuga klassijuhatajana meile, kes me oma kooliteed alustasime 1932. aastal, emakeelt, kodulugu ja võimlemist. Proua Käärik andis matemaatikat, proua Tent usuõpetust, joonistamist ja tööõpetust, proua Schiller (hiljem Sillar) laulmist. III klassis asendus tööõpetus käsitööga, mida hakkas andma prl. Auzin. IV klassis tulid juurde uued õppeained: looduslugu (õp. Sosi), maadeteadus (õp. Köster) ja ajalugu (õp. Must — viimane oli ka koolijuhataja).

Üldiselt peeti XIV algkooli mainekaks kooliks, sest sealt saadud haridus võimaldas edukalt sooritada sisseastumiseksamid gümnaasiumi, hiljem progümnaasiumi. XIV algkoolis käis õpilasi Kadriorust, Raua tänavast, aga ka Kalamajast. Hoolimata sellest, et linnas töötasid ka erakoolid, kuhu toleaeegsed jõukamad inimesed võinuksid oma lapsi panna, õppis neid hulganisti ka XIV algkoolis. Nimetagem mõnda neist. Minuga ühes klassis õppisid Ursula Kanep (Toompea lossi komandandi tütar), Aleksandra Reindorff (Günther Reindorfi tütar), Maret Nichtig-Narva (tuntud ärimehe tütar, Varese valitsuse minister). Teistes klassides õppisid Evi Seljamaa, kelle isa oli olnud minister, kunstnik Jannseni mõlemad tütred Ea ja Loo, Albin Strutzkini tütar Aino, kõrgema sõjaväelase tütar Nora Saarsen, üks Puhkide tütardest. Ka tuntud näitleja Lia Laats on õppinud XIV algkoolis.

... Esimene koolipäev 1932. aasta sügisel. Esimese klassi lapsed on tulnud koos ema või isaga. Paljud hoiavad üsna arglikult oma vanema lähedusse. Viimaks juhatatakse lapsed klassiruumi. Koolitädi helistab suurt kella. Lapsevanemad lahkuvad klassist ja jäävad ukse taha oma võsukesti ootama. Istun

ühes pingis ühe kena tüdrukuga, vaatame vargsi mitu korda teineteisele otsa, kuid kumbki meist ei tee suudki lahti. Varsti tuleb klassi I klassi juhataja proua Nuga, kes räägib lastele, mida tuleb muretseda ja mida järgmiseks koolipäevaks kaasa võtta. Sellega lõpebki esimene koolipäev ning võin emaga koju minna.

Seoses minu kooliminekuks oli emal palju muresid, sest olin haiglane laps ja hoolimata Narva-Jõesuus veedetud suvest polnud üldse kosunud. Nii kartiski ema minu tervise pärast ja, nagu asja hilisem areng näitas, mitte asjatult.

Sai muretsesetud vajalikud õpikud ja vihikud. Juba enne koolitöö algust oli ema mulle ostnud väikese portfelli ja Lutheri vabrikus valmistatud vineerist kartongi võileibade jaoks. Arvan, et vaid vähesed vanemad inimesed teavad, mismoodi kartong välja nägi, aga sajandi algupoolel oli ta üsna laialt tarvitusel. Kartong kujutas endast umbes 70–80 cm pikkust vineerist silindrikujulist kohvritaolist eset. Ühel küljel oli lahtikäiv klapp.

Meie klassijuhataja pr. Nuga oli emaliku oleku noorepoolne õpetaja, keda lapsed väga armastasid ja kelle käsivarte küljes nad sõna tõsisel mõttes lausa rippusid. Matemaatikaõpetaja pr. Käärik oli laia kondiga, tusedavõitu ja kaunis kileda häälega, nõudlik ja kuri. Teda üldiselt kardeti. Pr. Tent, kes andis meile usuõpetust, tööõpetust ja joonistamist, oli juba vanem, lühikest kasvu ja tusedavõitu naine. Lauluõpetaja pr. Schiller oli pruunide silmadega nägus, maitsekalt rietatud noorepoolne naine. Tema tunnid olid huvitavad ja sisukad.

Usuõpetus oli vabatahtlik aine, minu ema otsustas, et mul pole vaja seda õppida, ja andis sellekohase kirja mulle kooli kaasa. Seetõttu polnud mul vaja osa võtta ka suures saalis toimuvatest hommikupalvustest, mida pidas koolijuhataja pr. Must ja kus lapsed laulsid koraale (suures saalis oli ainult harmoonium, väikeses saalis oli tiibklaver).

Esimestel koolipäevadel mul raskusi polnud, kuid mõne aja pärast tekkisid need matemaatikas, tööõpetuses ja võimlemises. Põhjuseks oli nähtavasti minu füüsiline kohmakus ja abitus käelistes tegevustes. Nii olin ma hädas matemaatikatunnis numbrite ja nende elementide kujutamiseks, mida tehti küll tavalise, küll värvipliatsiga ruudulisse vihikusse, kusjuures jooned pidid olema tõmmatud täpselt mööda vihiku joont. Tööõpetuse tundides kleebiti hallile papile värvilistest läikpaberitest välja lõigatud kujutisi. Need mul muidugi korralikult välja ei tulnud. Võimlemistundides ei saanud ma kehalistest pingutustest eemale hoitud lapsena olla võrdväärne nendega, kes olid õues vabalt joosta saanud. Seevastu oli mul kerge emakeele- ja laulmistundides. Et ma tänu isale ja minust neli aastat nooremale õele (kes narris mind senikaua, kuni olin õppinud talle soravalt ette lugema) oskasin I klassi kohta kaunikesti korralikult lugeda, siis mul emakeeletunnis raskusi ei olnud. Laulmistunnid kujunesid aga minu lemmiktundideks, sest olin alati laulda armastanud ja õpitavad laulud jäid mulle kergesti meelde.

Kui olin mõned päevad koolis käinud, jäin palavikku. Sain terveks ja läksin jälle kooli, kuid ei saanud seal kaua käia, sest jäin uuesti palavikku, millele liitus veel valu rindkeres. Jälle sunnitud kodusolek, taas kooliminekuks ja mõnepäevase kooliskäigu järel uus palavikusööst, seekord juba pikaajalisem ning kõrgema temperatuuriga. Tehti kopsupilt, millelt arst avastas kopsunäärmete turse. Nüüd keelas arst mul kooliskäimise sootuks ja käskis vanematel mind eriti hoolsalt hoida, muidu võivat haigus hoopis halva pöörde võtta.

Olin oktoobri lõpuks küll mõnevõrra paranenud, kooli mind aga ei lubatud. Tekkis küsimus, mis minust niiviisi saab. Ei pakkunud ju kuigi meeldivat väljavaadet järgmisel sügisel uuesti I klassist alustada. Lõpuks otsustas ema mind kodus ise õpetama hakata. Ta tõi koolist ülesandeid. Niisugune kodune õppimine koormas hoopis vähem, sest ema seletustest sain ruttu aru, tegin ülesanded lühikese ajaga valmis ning aega jäi üle nii jalutamiseks, mängimiseks kui ka klaveritundideks ja harjutamiseks.

Pikapeale hakkasin kosuma, tõusis söögiisu ja ühes sellega ka kehakaal. Maikuus läksin taas kooli, et õpetajad saaksid mind küsitleda ja otsustada, kas olen kõlblik II klassi üleviimiseks. Läksin kooli ja hoolimata sellest, et ka maikuus mõne päeva haiguse tõttu puudusin, lõpetasin I klassi "headega" kõikides õppeainetes. Tollal oli nimelt 3-palliline hindamissüsteem: hea, rahuldav, nõrk.

Sibul, A. (2000). Lehekülgi mälu raamatust. Allikas Videvik: <http://www.videvik.ee/481/481index.html>